

ГОДИШНИК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ФАКУЛТЕТ ПО ЖУРНАЛИСТИКА И МАСОВА КОМУНИКАЦИЯ
Том 32, 2025

ANNUAL OF SOFIA UNIVERSITY “ST. KLIMENT OHRIDSKI”
FACULTY OF JOURNALISM AND MASS COMMUNICATION
Volume 32, 2025

СОЦИАЛНИ МРЕЖИ И КРИПТОВАЛУТИ:
КОМУНИКАЦИОННИ ЕФЕКТИ ВЪРХУ НАГЛАСАТА
И ВЪЗПРИЯТИЕТО НА АУДИТОРИЯТА

ТОМА НИКОЛЧЕВ

*Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Факултет по журналистика и масова комуникация
Катедра „Комуникация и аудиовизуална продукция“*

ORCIDiD: 0009-0000-5817-9398
tomanikolchev@gmail.com

Toma Nikolchev. SOCIAL NETWORKS AND CRYPTOCURRENCIES:
COMMUNICATION EFFECTS ON AUDIENCE ATTITUDES AND PERCEPTIONS

Abstract: The research analyses how cryptocurrencies, and Bitcoin in particular, are presented in social networks and how the perception of users of the platforms towards them is shaped. Potential audience risks arising from the increasingly inextricable connection and mutual influence between social networks and cryptocurrency are defined.

Keywords: bitcoin, cryptocurrencies, manipulative techniques, messages, social networks

За много изследователи на човека и на съвременната сцена става все по-ясно, че решаващата трудност, пред която сме изправени, се крие във факта, че развитието на интелектуалните способности на човека далеч

е изпреварило развитието на неговите емоции. Човешкият мозък живее в двадесети век, сърцето на повечето хора все още живее в каменната ера.

Ерих Фром, „Бягство от свободата“

Увод

Популяризирането на децентрализираните цифрови активи – криптовалутите и незаменимите токени¹, предизвиква широк спектър от реакции в общественото мнение и в различни сектори, като финанси, политика и технологии. Образът на най-известната криптовалута – Bitcoin, символизира финансова свобода и технологични иновации за едни и спекулация, масова манипулация и финансова пирамида за други.

Социалните мрежи изиграва ключова роля при оформяне на разбирането, възприятието и приемането на криптовалутите. Платформите YouTube, Twitter и Reddit са поле за дебати относно легитимността и потенциала им, което до голяма степен допринася за растежа на популярността на самите дигитални активи.

Изследването анализира как криптовалутите и специално Bitcoin се представят в селектирани социални мрежи и как се оформя възприятието на потребителите на тези платформи спрямо тях. Разгледани са потенциални рискове за аудиторията, породени от все по-неразривната връзка и взаимно влияние между социалните мрежи и криптовалутите.

Методи на изследване

Целта на изследването е да анализира как криптовалутите се представят в социалните мрежи и как това оформя възприятията на потребителите на тези платформи. Изследването също така идентифицира рисковете за аудиторията, произтичащи от нарастващото взаимно влияние и неразривната връзка между социалните мрежи, криптовалутите и блокчейн технологиите.

Основната цел е сведена до следните **изследователски задачи**:

– изследване на съдържанието, свързано с Bitcoin и част от останалите най-популярни криптовалути в социалните платформи X (Twitter), Reddit и YouTube, включително формите на представяне, честотата на публикациите и използваните послания;

¹ Цифрови сертификати, които представляват собственост върху уникални онлайн активи, като изкуство, музика, туитове, профилни снимки и др.

– анализ на влиянието на популярни фигури и инфлуенсъри в социалните мрежи върху имиджа на криптовалутите, възприятията и решенията на аудиторията за тях, на ключовите механизми на доверие и влияние;

– идентифициране на рисковете за аудиторията, свързани с криптовалутите и социалните мрежи, като манипулиране на мнението, дезинформация, финансови измами и психологически рискове, възникващи от нарастващата симбиоза между социалните мрежи и блокчейн технологиите.

Обект на изследването са селектирани страници/канали/общности в социалните мрежи X (Twitter), YouTube и Reddit, специализирани в крипто-тематика, с акцент върху Bitcoin като най-популярен дигитален актив. Изборът на изброените мрежи се основава на предварително проучване, според което именно те са най-популярни и най-влиятелни сред привържениците на криптовалутата. Предмет на изследването са комуникационните ефекти върху потребителите на тези социални мрежи спрямо криптовалутите.

Избраните изследователски методи са кабинетно проучване, мониторинг, компаративен анализ и синтез на емпиричните данни, исторически анализ. Кабинетното проучване проследява релевантни изследвания и проучвания, свързани с целта и предмета на изследването. Мониторингът на селектираните страници/канали/общности предоставя голямо количество емпирични данни, като брой гледания, последователи, дата на публикация, харесвания и др., което позволява формулиране на хипотези и изследване на ефекти и възприятия. Чрез компаративния анализ се проследява как позитивните или негативните публикации на влиятелни лица в социалните мрежи въздействат върху цената на криптоактивите. Историческият анализ служи като основа за теоретичното осмисляне на взаимовръзките между криптовалутите, социалните мрежи и потребителските възприятия. По този начин изследването комбинира емпирични наблюдения с вече утвърдени научни резултати, за да осигури обоснованост и достоверност. В допълнение, компаративният анализ позволява и идентифициране на ключови възли (потребители) и връзки между тях, както и анализ на динамиката и влиянието в мрежата.

Визуализацията на данните за флуктуациите в цените на криптовалутите е реализирана с помощта на интерактивни инструменти, предоставяни от утвърдени интернет платформи за статистически анализ, като *“Crypto Currency Chart”*. Това позволява графиките да бъдат емпирично верифицируеми, осигурявайки прозрачност и обективност на представените резултати. Фокусът на изследването е върху анализа и интерпретацията на данните и корелациите между тях.

Единица за анализ е всяка публикация (видео) по конкретни теми, в селектираните страници/канали/общности на социалните мрежи. В предварителното проучване са анализирани YouTube плейлисти, Reddit общността

и страници в X, за да се идентифицират имената и темите, кореспондиращи с целта на изследването. Проследена е хронологичната връзка на публикации и специфични послания с движението на цената на криптовалутите.

Период на изследването: Анализът обхваща 4-годишен период от октомври 2020 г. до октомври 2024 г. Времовата рамка позволява идентифициране на тенденциите и динамиката в цената на криптовалутите, за да се оцени въздействието на изследваните публикации в социалните мрежи, като периодът не е прекалено дълъг, за да се изгуби контролът върху условията на изследването. За постигане на заложените цели и изследователски задачи са направени и няколко препратки към ключови събития и данни от по-ранни дати (например датата 09.09.2010 г., когато е основана първата от селектираните в изследването общности – “r/Bitcoin”), за да се проследи развитието на разглежданите общности с цел по-голяма дълбочина и детайлност в рамките на настоящата студия.

Работни хипотези

Формирани са две работни хипотези, които изследването има за цел да потвърди или да отхвърли:

I. Симбиозата между социалните мрежи и криптовалутите води до увеличаване на финансовите и психологическите рискове за потребителите.

II. Лидерите на мнение и инфлуенсърите в социалните мрежи играят ключова роля в оформянето на нагласите на аудиторията към криптовалутите, като съдържание, което те публикуват често се възприема като по-надеждно от потребителите, за сметка на това, публикувано в традиционните новинарски източници.

Концептуалната рамка на настоящото изследване обхваща няколко основополагащи аспекта, които целят цялостно осмисляне на връзката между криптовалутите и социалните мрежи.

Първо, изследването включва представяне на понятието криптовалута, като се разглеждат техните основни характеристики, технологични основи и роля в съвременната финансова система.

Второ, изследването включва историята на криптовалутите, както и популярните критики към тях. Това е обосновано от необходимостта да се предостави контекст за еволюцията на криптоактивите и тяхното взаимодействие със социалните мрежи. Историческият анализ позволява да се проследят ключовите моменти, в които криптовалутите и блокчейн технологиите са придобили популярност, да се изяснят моделите на взаимодействие между техния възход и активността на популяризиращите ги инфлуенсъри в социалните мрежи. Този подход дава възможност за идентифициране на

повторяеми тенденции и механизми, които оформят възприятията на потребителите, както и за по-добро разбиране на начините, по които аудиторията възприема рисковете и възможностите.

Трето, изследването цели да проследи и дали платформите предоставят съдържание, посочващо рисковете за потребителите, или предоставят непълна и изопачена информация; какви са механизмите за модериране на съдържание в социалните мрежи и какви биха били възможните ограничения върху свободното разпространение на критични публикации, повлияващи информираността и възприятията на аудиторията относно криптовалутите. Анализът допринася за по-задълбочено разбиране на ролята на социалните мрежи в оформянето на възприятията на потребителите относно криптоактивите.

Накрая, дискуссионната част обединява резултатите от анализа, за да изследва взаимовръзките между тези елементи и да идентифицира възможностите и рисковете за потребителите в условията на нарастваща интеграция между социалните мрежи, криптовалутите и блокчейн технологиите.

Ограничения

Въпреки че статистическите финансови сайтове предоставят данни за движението на криптовалутите, периодът на изследването е съобразен с публикациите в социалните мрежи на избрани инфлуенсъри с цел да се проучи влиянието им върху пазара.

Изследването разграничава две категории лица, чието влияние върху възприятията на потребителите се изследва: такива, които са се утвърдили чрез социалните мрежи, и такива, придобили популярност по други начини. Първите са изградили своята аудитория и влияние изцяло чрез активност в платформи като Instagram, YouTube, TikTok и Twitter. Използват мрежите за директна комуникация с последователите си и за създаване на съдържание, което е персонализирано, автентично и интерактивно. Вторите са придобили известност и влияние извън социалните мрежи, чрез традиционни медии или професионални постижения в сфери като кино, музика, спорт, политика или бизнес. Те са публични личности още преди да започнат да използват мрежите за разширяване на влиянието си. Статутът им на инфлуенсъри се основава на професионалните им успехи или популярността им в други области, а не на органично изградена онлайн общност.

Използвани са оригиналните латински термини за имена на крипто-валути и социални мрежи с цел универсалност, автентичност и избягване на двусмислие.

Резултати

Предварително проучване и селектирани инфлуенсъри

Идеята за емитирането и управлението на паричните средства от частни лица или организации вместо от държавни институции датира от векове, също и технологията на децентрализираните мрежи, позволяващи създаване на криптовалута много преди бумът на Bitcoin. Може да се предположи, че развитието на социалните мрежи оказва своята ключова роля във формирането на нагласи и възприятия по теми, свързани с иновации като криптовалутите. Прегледът на историята и статистическите данни показва корелацията между развитието им и възходът на виртуалните активи и е от съществено значение за анализа на влиянието, което тези платформи оказват върху потребителите и общностите, които ги използват.

Социалната мрежа Facebook, стартирана през 2004 г. от студента от Харвард Марк Зукърбърг, към момента е с близо 3,06 милиарда потребители в света².

Комбинираният сайт за събиране на новини/социални коментари Reddit, създаден през 2005 г. от 20-годишните Стив Хъфман и Алексис Оханнян, към датата на изследването е с над 430 милиона месечни потребители в световен мащаб.

Основан през 2006 г. от Джак Дорси, Евън Уилямс, Биз Стоун и др. като сайт за микроблогинг, Twitter, преименуван на X след закупуването му от милиардера Илън Мъск, е с над 600 милиона потребители по света.

Основан през 2010 г. от завършилия Станфорд Кевин Систром като сайт за споделяне на снимки и закупен от Facebook през 2012 г., Instagram има повече от 2,3 милиарда потребители по целия свят.

По данни на Global Media Insight към месец май 2024 г. платформата YouTube има 2,7 милиарда последователи, което ѝ отрежда второ място по размер на аудиторията в социалните мрежи след Facebook, а резултатът е постигнат за скромните 19 години (първият YouTube клип е качен на 23 април 2005 г.).

Именно тези социални мрежи се превръщат във важен канал за комуникиране на финансова грамотност и разпространение на финансови съвети, както и във форум за дебати относно легитимността и потенциала на

² DUARTE, Fabio. Top 35 Social Media Platforms (2025). Exploding Topics [online] [viewed 15.10.2024]. Available from: <https://explodingtopics.com/blog/top-social-media-platforms>

криптовалутите, допринасяйки за растежа на тяхната популярност. Когато статиите, новините и актуализациите за криптовалута доминират в социалните мрежи, крипто-социалните отношения неминуемо се развиват. Определени статии и новини могат да причинят негативни колебания в цената на криптовалутата, но популярността нараства дори и при негативен дискурс.

В платформите X, Reddit и YouTube се обсъждат и популяризират различните възгледи относно Bitcoin и останалите криптовалути. Те влияят на пазарното поведение, допринасяйки както за положителното, така и за отрицателното възприемане на дигиталните активи. Голяма част от растежа на Bitcoin се дължи на форумите в Reddit, където могат да бъдат намерени мнения както на криптоентузиаста, така и на криптоаналитици, предоставящи информация за актива. Влиятелни subreddits (форум-общности) за крипто новини са *DarkNetMarkets*, *Ethereum*³, *r/CryptoCurrency*⁴, *r/CryptoMarkets*⁵ и др. Известните криптожурналисти, работещи в традиционни медии, като Кейт Руни (CNBC), Тейлър Лок (Fortune), Райън Браун (CNBC)⁶, получават извънредни новини за криптовалута главно от Reddit, който понякога цитират в репортажите си. Мрежите и каналите Slack, Telegram, Trello и Google Hangouts също се използват за споделяне на информация, новини и мнения относно тенденциите в цифровата валута и блокчейна. Според някои привърженици на технологията основните блокчейн концепции са перфектни решения за много настоящи проблеми в социалните мрежи. Те предлагат децентрализирана мрежа (без централен сървър), контролирана единствено от потребителите и съдържанието, което избират да публикуват, подобрената сигурност и поверителност поради криптирането на информацията, подобрени опции за заплащане и др.

Предварителното проучване установи, че социалните мрежи X (бивш Twitter), Reddit и YouTube имат най-силно изразена историческа обвързаност с популяризирането на криптовалутите. Те съчетават разнообразни формати за съдържание, привличат най-голяма аудитория и играят ключова роля в изграждането на глобални криптообщности. С оглед на изложеното те са определени за най-подходящи за изследване на комуникационните ефекти върху потребителите. При стартирането на изследването въз основа на ключови фрази и заглавия на публикации са идентифицирани 23-ма ин-

³ r/ethereum. Reddit [online] [viewed 13.10.2024]. Available from: <https://www.reddit.com/r/ethereum>

⁴ r/CryptoCurrency. Reddit [online] [viewed 13.10.2024]. Available from: <https://www.reddit.com/r/CryptoCurrency>

⁵ r/CryptoMarkets. Reddit [online] [viewed 13.10.2024]. Available from: <https://www.reddit.com/r/CryptoMarkets>

⁶ MERCIER, Andrew. The top 10 crypto journalists in 2022. MuckRack [online], 17.08.2022 [viewed 13.10.2024]. Available from: <https://muckrack.com/blog/2022/08/17/top-10-crypto-journalists-2022>

флуенсъри в тях, автори на съдържание, свързано с инвестиране в криптовалута. В резултат на предварително проучване и извършен анализ на обхвата на аудиторията, брой посещения/видеа и съответствие с изследователските цели са изключени 8 инфлуенсъри, като финалният анализ обхваща 8 канала, 2 страници и 7 общности. Резултатите от предварителното проучване са представени в таблица 1.

Таблица 1. Предварително проучване на инфлуенсъри в социалните мрежи

1. Инфлуенсър/канал/ ел. адрес	2. Социална мрежа и дата на създаване	3. Брой после- дователи към 17.10.2024 г.	4. Ключови думи и фрази	5. Мотиви за избор/ отхвърляне
Schwab Network (Charles Schwab Media Productions Company 3700 видеа)	YouTube. 10.10.2017	160 000 после- дователи/ 6000 видеа	инвеститор, търговец, пазар	Каналът е отхвърлен, защото тематиката не съответства достатъчно на целите и предмета на изследването
Cointelegraph (https:// www.youtube.com/@ cointelegraph)	YouTube. 27.03.2014	193 000 после- дователи/ 1200 видеа	крипто, Bitcoin, криптовалута	Тематиката съответства на целите и предмета на изследването. Анализирани са 10 видеа с крипто насоченост.
BitBoy X (https:// www.youtube.com/@ TheBitBoyX)	YouTube 06.09.2023	127 000 после- дователи/ 734 видеа	Bitcoin, Ethereum, XPR, Matic, Tron	Тематиката съответства на целите и предмета на изследването. Анализирани са 5 видеа с крипто насоченост.

1. Инфлуенсър/канал/ ел. адрес	2. Социална мрежа и дата на създаване	3. Брой после- дователи към 17.10.2024 г.	4. Ключови думи и фрази	5. Мотиви за избор/ отхвърляне
Yahoo Finance (https://www.youtube.com/@YahooFinance)	YouTube 29.06.2018	1 200 000 по- следователи/ 53 000 видеа	Новини от фондовия пазар, финансови съвети	Въпреки че крипото не е в основната тематика на канала, той е изследван поради голямото влияние на водещата медия във финансовия свят. Като цяло са анализирани 5 видеа с крипто насоченост.
James Jani (https://www.youtube.com/@JamesJani)	YouTube 29.06.2018	2 000 000 по- следователи/ 28 видеа	Разследва финансови измами в социалните мрежи.	Каналът е селектиран поради популярен клип, свързан с крипто злоупотреби. Анализиран са 2 videa.
Ale's World of Stocks (https://www.youtube.com/@AlesWorldofStocks)	YouTube 08.04.2017	140 000 после- дователи/ 700 видеа	фондов пазар, инвестиране	Каналът е отхвърлен, защото не публикува videa, свързани с криптовалути.
Let's Talk Money! with Joseph Hogue, CFA (https://www.youtube.com/@josephhogue)	YouTube 03.05.2015	650 000 после- дователи/ 1000 видеа	фондов пазар, инвестиране, анализ	Каналът е отхвърлен, защото въпреки наличието на videa, засягащи инвестиране в крипто, не е водеща в създаденото съдържание.
Meet Kevin (https://www.youtube.com/@MeetKevin)	YouTube 21.09.2010	2 000 000 по- следователи/ 5000 видеа	борса, недвижими имоти, крипто	Каналът е отхвърлен, защото съдържанието е по- добно на каналите на Andrei Jikh и Graham Stephan.

1. Инфлуенсър/канал/ ел. адрес	2. Социална мрежа и дата на създаване	3. Брой после- дователи към 17.10.2024 г.	4. Ключови думи и фрази	5. Мотиви за избор/ отхвърляне
Andrei Jikh (https://www.youtube.com/@AndreiJikh)	YouTube 24.03.2017	248 000 после- дователи/ 880 видеа	борса, недвижими имоти, крипто	Тематиката съответства на целите и предмета на изследването. Анализирани са 10 видеа с крипто насоченост.
Graham Stephan (https://www.youtube.com/@GrahamStephan)	YouTube 25.12.2016	4 850 000 по- следователи/ 1000 видеа	недвижими имоти, интервюта с милионери и известни ютубъри	Каналът е отхвърлен, защото съдържанието е подобно на каналите на Andrei Jikh и Meet Kevin.
Цветан Радусhev - Подкаст (https://www.youtube.com/@tsvetanradushevpodcast)	YouTube 06.03.2022	20 000 после- дователи/ 360 видеа	пари, имоти, книги, бизнес и крипто	Каналът е отхвърлен поради малка аудитория и установено копирано съдържание на по- популярни канали.
Patrick Boyle (https://www.youtube.com/@PBoyle)	YouTube 21.01.2019	860 000 после- дователи/ 390 видеа	инфлация, икономика, финфлуенсъри	Каналът е отхвърлен, защото тематиката не съответства достатъчно на целите и предмета на изследването.
Coffeezilla (519 видеа)	YouTube 21.01.2019	4 000 000 по- следователи/ 526 видеа	Разследване на финансови измами основно в социалните мрежи	Каналът е селектиран поради висококачествени разследващи клипове. Анализирани са 10 видеа, свързани с разследвания на криптоизмами.

1. Инфлуенсър/канал/ ел. адрес	2. Социална мрежа и дата на създаване	3. Брой после- дователи към 17.10.2024 г.	4. Ключови думи и фрази	5. Мотиви за избор/ отхвърляне
Cointelegraph (https://www.youtube.com/@cointelegraph)	YouTube. 27.03.2014	193 000 после- дователи/ 1200 видеа	крипто, Bitcoin, криптовалута	Тематиката съответства на целите и предмета на изследването. Анализирани са 16 видеа с крипто насоченост.
Naiivememe (https://twitter.com/naiivememe)	X (Twitter). 12.2021	164 100 после- дователи/ 12 500 поста	HODL	Страницата е селектирана с оглед по-различния вид техники, използвани за влияние върху възприятията. Анализирани са 10 публикации.
Elon Musk (https://twitter.com/elonmusk)	X (Twitter). 06.2009	202,5 млн. по- следователи	Tesla, Mars, Dogecoin	Страницата е селектирана с оглед най- големия брой последователи и влияние на една личност изобщо в социалните мрежи. Анализирани са 10 публикации.
r/CryptoCurrency (https://www.reddit.com/r/CryptoCurrency/)	Reddit. 11.03.2013	8,8 млн. после- дователи	Bitcoin, Ethereum, Dogecoin	Общността е селектирана поради значителната аудитория и популярност. Анализирани са 10 публикации.
r/CryptoMarkets (https://www.reddit.com/r/CryptoMarkets)	Reddit. 12.11.2013	1,7 млн. после- дователи	Bitcoin, Ethereum, Dogecoin	Общността е селектирана поради значителните аудитория и популярност. Анализирани са 10 публикации.

1. Инфлуенсър/канал/ ел. адрес	2. Социална мрежа и дата на създаване	3. Брой после- дователи към 17.10.2024 г.	4. Ключови думи и фрази	5. Мотиви за избор/ отхвърляне
r/Bitcoin (https://www.reddit.com/r/Bitcoin/)	Reddit. 09.09.2010	7,2 млн. после- дователи	Bitcoin	Общността е селектирана поради големите влияние и популярност, свързана с Bitcoin. Анализирани са 10 публикации.
r/ethereum (https://www.reddit.com/r/CryptoMarkets/)	Reddit. 14.12.2013	3,3млн. после- дователи	Ethereum	Общността е селектирана поради голямите влияние и популярност, свър- зана с Ethereum. Анализирани са 10 публикации.
r/dogecoin (https://www.reddit.com/r/dogecoin/)	Reddit. 08.12.2013	2,5 млн. после- дователи	Dogecoin	Общността е селектирана поради големите влияние и популярност, свър- зана с Dogecoin. Анализирани са 10 публикации.
r/solana (https://www.reddit.com/r/solana/)	Reddit. 27.03.2018	273 000 после- дователи	Solana	Общността е селектирана поради големите влияние и популярност, свързана с Solana. Анализирани са 10 публикации.

1. Инфлуенсър/канал/ ел. адрес	2. Социална мрежа и дата на създаване	3. Брой после- дователи към 17.10.2024 г.	4. Ключови думи и фрази	5. Мотиви за избор/ отхвърляне
r/Hedera (https://www.reddit.com/r/Hedera/)	Reddit. 14.03.2018	39 000 после- дователи	Hedera	Общността е селектирана поради големите влияние и популярност, свързана с Hedera. Анализирани са 10 публикации.

Какво представляват криптовалутите?

Криптовалутите са цифрови активи, които използват криптография за осигуряване на поверителност. Те функционират чрез децентрализирани системи, обикновено базирани на технологията блокчейн. Основната им цел е да предоставят алтернативен начин за обмен на стойност, независим от традиционните финансови институции, като банки и правителства. Използват алгоритми за консенсус, за да валидират трансакциите и да гарантират безопасността на системата. Трансакциите се удостоверяват чрез дигитални подписи, а информацията за тях се съхранява в блокове, които са криптографски свързани помежду си. Въпреки че всички трансакции са публично записани в блокчейна, те обикновено са свързани с адреси (публични ключове), а не с истинската самоличност на потребителите, което осигурява известна степен на поверителност. Криптовалутите позволяват извършването на трансакции директно между участниците в мрежата, без да е необходимо участие на банки или други посредници, и са по-бързи, в сравнение с традиционните банкови системи. Към момента в България, както в повечето страни, статутът им не е напълно изяснен и не се приемат като средство за разплащане.

История на криптовалутите

За начална дата на историята на дигиталните активи се приема 31 октомври 2008 г., когато статия, подписана с псевдонима Сатоши Накамото, озаглавена „*Bitcoin: Peer-to-peer система за електронни пари*“, е публикувана в специализирано криптографско издание. В статията подробно са

описани методите за използване на еднорангова мрежа и генериране на „система за електронни транзакции, без да се разчита на доверие“⁷. Peer-to-peer (децентрализирана, равнопоставена) мрежа представлява разпределена архитектура на приложения, която разделя задачи или натоварвания между отделни партньори. Те са еднакво привилегировани, еквивалентни⁸ участници и заедно образуват еднорангова мрежа от блокове. На 12 януари 2009 г. програмистът Хал Фини изтегля Bitcoin софтуера в деня, в който официално е пуснат, и получава 10 Bitcoin от Накамото в първата Bitcoin трансакция в света. Първата сделка на дребно, която включва физически стоки, е от 22 май 2010 г. чрез обмен на 10 000 добити Bitcoin монети за две пици, доставени от Papa John's в Джаксънвил, Флорида. От средата на 2010 г. някои фирми започват да приемат Bitcoin в допълнение към традиционните методи за разплащане.

„Сатоши Накамото“ остава псевдоним на мистериозно лице или хора, проектирали оригиналния Bitcoin протокол през 2008 г. и стартирали мрежата през 2009 г. Съществуват различни спекулации относно самоличността на Сатоши Накамото, като предполагаеми създатели на псевдонима са: първият потребител – Хал Фини, създател на игрови конзоли и програмист; Николас Сабо – компютърен учен, юрист и криптограф, известен с изследванията си в интелигентните договори⁹; Гавин Андресен – разработчик на 3D графика и софтуер за виртуална реалност, определящ се като водещ разработчик на референтната реализация за клиентски софтуер за Bitcoin и др. Постоянно се спекулира с нови и нови имена. Известният американски журналист Тъкър Карлсън наскоро заявява, че съзателят на първата и най-успешна криптовалута всъщност е ЦРУ. Вярва се, че в първите дни Накамото е „изкопал“ един милион Bitcoin монети, преди да изчезне, които към момента се оценяват на около 60 милиарда долара.

Критики към криптовалутите в изследваните канали

Успоредно с развитието на криптовалутите се появяват и опасенията от рисковете, които носят – затруднения при обработката на голям брой трансакции, негативните въздействия върху околната среда, волатилност на стойността, използване в нелегални дейности и липса на регулация. Съ-

⁷ NAKAMOTO, Satoshi. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. In: Bitcoin Glossary: 2018 Annual National Seminar, [online], 2018 [viewed 13.10.2024]. Available from: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpegclefindmkaj/https://www.usssc.gov/sites/default/files/pdf/training/annual-national-training-seminar/2018/Emerging_Tech_Bitcoin_Crypto.pdf

⁸ От „повърхност“ или „линия“, съставена от точки с един и същ потенциал.

⁹ “Smart contracts” – от англ., програмни модули, които автоматично изпълняват договорни условия, когато определени условия са изпълнени.

гласно информация от Центъра за жалби за интернет престъпления (IC3) на Федералното бюро за разследване подадените жалби относно финансови измами, включващи използването на криптовалута, като Bitcoin и Ethereum, са над 69 000¹⁰. Приблизителните загуби от връзката с криптовалутата възлизат на повече от 5,6 милиарда долара.

При прегледа на съдържанието на селектираните YouTube канали се установи, че най-гледано в цялата платформа е едночасовото видео на изследвания инфлуенсър и автор на клипове, разследващи финансови злоупотреби в социалните мрежи – Джеймс Джани. Видеото му е озаглавено „Крипто: Най-голямата измама в света“¹¹. Авторът аргументирано, обосновано и сравнително безпристрастно изрежда основните недостатъци на най-популярната криптовалута и рисковете за инвеститорите. Посочва, че смятаната за „революционна“ мрежа на Bitcoin е ограничена до не повече от седем трансакции на секунда. За сравнение, мрежата на Visa прави 1200, а тази на Mastercard – по над 5000, т.е. една трансакция с Bitcoin изразходва повече енергия отколкото едно средно американско семейство за месец. А по данни на Just Energy една Bitcoin трансакция може да изразходва до 1200 kWh енергия, което е еквивалентно на почти 100 000 Visa трансакции. През 2021 г. Bitcoin има годишно потребление на енергия, което надвишава това на Аржентина¹² и носи съответните екологични последици. Те потвърждават твърдението на Джани за тежки екологични последици. Джани, подобно на повечето от критиците на Bitcoin, твърди, че активът представлява не децентрализирана валута, а децентрализирана „Понци схема“, при която стойността зависи от привличането на нови участници. При „схемата на Понци“ новите вложители финансират печалбите на по-старите инвеститори, а при Bitcoin новите купувачи поддържат или увеличават цената на криптовалутата. Единственият начин, по който се печелят пари от инвестирането в Bitcoin, е прибирането на средства от следващите по-нови инвеститори. Реално печалбата идва единствено от желанието на бъдещите инвеститори да платят повече за актива, като в един момент схемата ще се изчерпи, когато няма достатъчно нови участници и ще се разпадне, причинявайки вреда на огромно количество инвеститори.

¹⁰ Internet Crime Complaint Center. 2023 Cryptocurrency Fraud Report. Internet Crime Complaint Center [online]. Available from: https://www.ic3.gov/annualreport/reports/2023_ic3cryptocurrencyreport.pdf

¹¹ JAMES Jani: Crypto: The World's Greatest Scam [video]. YouTube [online], 01.01.2023 [viewed 12.10.2024]. Available from: https://www.youtube.com/watch?v=ORdWE_ffirg&t=2411s

¹² Just Energy. Crypto Energy Consumption and Crypto Energy Explained. Just Energy [online], 23.04.2024 [viewed 15.10.2024]. Available from: <https://justenergy.com/blog/crypto-energy-consumption-crypto-energy>

Джани посочва, че Bitcoin на практика е провал в основните си обещания, защото не предлага бързи, лесни и безплатни трансакции, както и сигурност на потребителите си, което налага постоянна еволюция и промяна на наратива, за да се поддържа емоцията. От революционна криптовалута той еволюира в „дигитално злато“ – революционна технология за съхранение на стойност. Обикновено привържениците на криптовалутите очакват дата с дадено събитие, като т.нар. “Halving” – ако не се случи скок в цената, следва кратко объркване, след което наративът се променя и делюзията продължава.

Друг от селектираните инфлуенсъри е Стивън Финдайзен, създател на канала Coffeezilla, в който разследва и обсъжда онлайн измами, обикновено свързани с криптовалута, децентрализирани инвестиции и интернет знаменитости. Финдайзен има поредица от видеоклипове, в които разследва токена „Save The Kids“ – криптовалута, използване в схема за изпомпване и изхвърляне (“pump and dump”). През април 2022 г. Финдайзен създава и клипове във връзка с друга криптовалута и блокчейн компания – SafeMoon. Финдайзен публикува доказателства, за трансакции, извършени от главния изпълнителен директор на SafeMoon – Джон Карони, които показват, че от портфейла за ликвидност на SafeMoon се прехвърлят средства към портфейл, наречен „Gabe (babe) wallet“, от който средствата са изтеглени към отделна компания, управлявана от Карони. Бившият технически директор на SafeMoon – Томас Смит, е уволнен от компанията след обвиненията в измама, разкрити от Финдайзен. Ютубърът регулярно отразява и фалита на FTX, интервюирайки три пъти основателя ѝ – Сам Банкман-Фрийд, и описва отговорите на Банкман-Фрийд по време на последното интервю като признание за измама. През декември 2022 г. Coffeezilla публикува поредица от три части за базираната на NFT игра CryptoZoo – проект, разработен и основан от Логан Пол, инфлуенсър с над 23 милиона последователи в YouTube. Финдайзен критикува проекта и твърди, че екипът по него е участвал в манипулиране на пазара.

Констатации във връзка с целите и задачите на изследването

Чрез избраните изследователски методи се установи, че в селектираните социални мрежи не се налага цензура върху информацията, свързана с рисковете и негативните последици от инвестирането в криптовалути. При търсене с ключови фрази като „рискове при инвестиране в криптовалути“ и „опасности свързани с биткойн“ в изследваните платформи, се появяват публикации, които обстойно описват водещите рискове, свързани с криптовалутите. Изключение са единствено рисковете от квантовите

компютри и възможното разбиване на криптирания код чрез тях, но то е по-скоро липса на достатъчно техническа компетентност на създателите на съдържание. Тези резултати показват, че в социалните мрежи съществува свободно и достъпно обсъждане на потенциалните опасности от инвестициите в криптоактиви, без явна цензура или потискане на негативната информация. Подробно са документирани стотици случаи на злоупотреби с криптовалутите, включително проблеми с криптовалутни борси и схеми за подвеждане на инвеститорите.

Във връзка с ефектите върху възприятията на аудиторията са изведени следните констатации:

1. За постигане на положителна нагласа в аудиторията се използват ключови думи „кукички“ като: „иновация“, „повратна нова технология“, „бъдещето на финансовата система“ и др.

2. В изследваните Reddit общности при задаване на фразата „прогноза на цената (price prediction)“ излизат десетки заглавия. Всички прогнози са свързани с нарастване на стойността, но аргументацията за това е доста слаба и обикновено е на основание на технически анализ или очаквано събитие. Голяма част от публикациите също са свързани със събитие, което следва да повиши цената на актива, като така наречения „Halving“, смяна в администрацията на САЩ или предстоящи монетарни стимули активи от страна на Федералния резерв. Този вид публикации често предизвиква т.нар. FOMO ефект (от англ. „Fear of Missing Out“ – „страх от пропускане“) – психологически феномен, който се характеризира с тревожност или неудовлетворение, породени от усещането, че човек пропуска важни преживявания, събития или възможности, които други хора изпитват. Ефектът често предизвиква импулсивно поведение.

3. Анализът на YouTube канала BitBoy X потвърди становище, изказано и от Джеймс Джани в цитирания негов клип. Някои инфлуенсъри промоутъри, провокирани от стремежа към печалба, се опитват да доведат аудиторията до състояние, близко до мания, чрез умението едновременно да се поддържа интересът и да се поражда въннение. Негативността се заклеява със специално избран за това термин – FUD (акроним на „fear, uncertainty, and doubt“ – „страх, несигурност и съмнение“). Използва се, за да опише песимизма, който някои участници на пазара имат относно криптовалутите и тяхната дългосрочна жизнеспособност. Бен Армстронг, известен с псевдонима си BitBoy Crypto, в един момент е най-популярният в YouTube с няколко милиона последователи. Когато коментира крипто новини или предоставя съвети за търговия с криптовалута, той е толкова емоционален, че аудиторията му е склонна да го следва въпреки постоянните обвинения в липсата на задълбочена проверка и участие в схеми за изпомпване и изхвърляне.

4. Каналът на Финдайзен представлява възможно най-високият стандарт на разследваща видеожурналистика в ерата на социалните мрежи, но той си позволява да използва емоционалните реакции като техника за задържане на внимание в посока изразяване на негативно и агресивно мнение спрямо лицата, които разследва, което вероятно предизвиква силни негативни емоции, като гняв и омраза в последователите му спрямо криптообщността като цяло.

5. Изследваната страница в X – “Naiivememe”, използва хумора като средство за промяна в нагласата на аудиторията. Чрез използване на самоирония и мемета, основно свързани с популярния термин “HOLD” – широко известна концепция в криптообщността, която се отнася до стратегията да не продават цифрови активи дори на фона на екстремни промени в цените на пазара, се създава усещане за общност и взаимно разбиране, което се използва за изграждане на доверие и подсъзнателно приемане на идеи, които иначе биха били оспорени.

Криптовалутите в социалните мрежи – изграждане на образ и отговор на критиките

Въпреки изброените критики към Bitcoin, собствениците му постоянно се увеличават, като към октомври 2024 г. те са повече от 106 млн. души.¹³ От своя страна, проучване на Unchained¹⁴ установява, че от 158 млн. инвестиционни сметки в САЩ във всяка четвърта има Bitcoin, като 95% от притежателите смятат да увеличат позициите си. Влиянието на дигиталния актив вече е толкова голямо, че може да се свърже и с избора на 47-ия президент на САЩ. Доналд Тръмп вероятно е привлякъл гласове на привърженици на Bitcoin, като обещава да превърне Америка в „крипто столицата на планетата“ и да създаде „стратегически национален запас от Bitcoin“, подобен на златните резерви на правителството на САЩ.

От самото си създаване пазарът на криптовалута е силно повлиян от социалните мрежи по няколко причини. Като „цифров“ пазарът се стреми към асоцииране с иновативните обществени тенденции, за каквито се приемат новите платформи. В допълнение, търговията с дигитални активи се опитва да „обучи“ дребните инвеститори за търговия на криптоборсите и

¹³ Bitbo. How Many People Own & Hold Bitcoin?. Bitbo [online] [viewed 15.10.2024]. Available from: <https://explodingtopics.com/blog/top-social-media-platformshttps://bitbo.io/how-many-users/#article-sources>

¹⁴ HOFFMAN, Nik. One in Four Americans Own Bitcoin: Unchained Study. Nasdaq [online], 29.11.2023 [viewed 15.10.2024]. Available from: <https://www.nasdaq.com/articles/one-in-four-americans-own-bitcoin%3A-unchained-study>

съхранение на дигиталните активи през социалните мрежи, които са удобни за тази функция.

Опитите за създаване на привлекателен образ на криптоиндустрията се адаптират спрямо отделните социални мрежи, които прилагат различни модели на комуникация. В YouTube тя е предимно вертикална, тъй като платформата е доминирана от създатели на съдържание, които предлагат готови продукти на своите зрители. Този модел позволява на създателите да изграждат аудитории и да взаимодействат с тях чрез коментари и лайкове, но основната комуникация е еднопосочна – от създателя към потребителя.

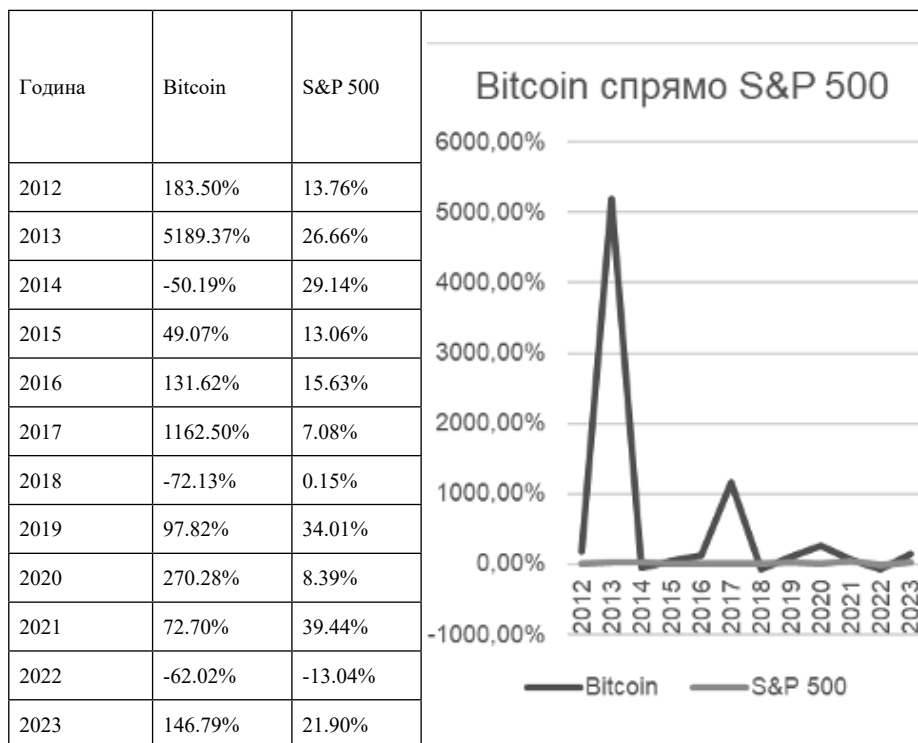
От друга страна, социални мрежи, като Facebook, Twitter и Reddit, предлагат по-хоризонтален модел на комуникация. В тези платформи множество участници могат да създават и споделят съдържание, като взаимодействат помежду си чрез споделяния и дискусии. Този подход насърчава по-голяма ангажираност и обмен на идеи между потребителите, като създава динамична и интерактивна среда.

Изборът за получаване на информация през социалните мрежи дава много преимущества на инвеститорите, като най-значимо е достъп до различни гледни точки. При търсене на информация в Google „за и против Bitcoin“, резултатът е 275 милиона мнения на експерти и ентузиасты. Инвеститорът може сам да прецени и избере как да действа. Ако възнамерява да инвестира в първоначално предлагане на нова монета, лесно може да проучи пазарните нагласи спрямо нея от форумите с коментари. Платформите на мрежите предлагат актуализации на пазара в реално време – последните тенденции, новини и събития, което позволява на инвеститорите да реагират на променящите се условия и да направят по-бърз и информиран избор. Те осигуряват прозрачност по отношение проследяването на инвестиционни дейности и споделяне на резултатите от изпълнението. Предоставят възможност за сътрудничество, като колективно се обсъждат възможни инвестиционни стратегии. Запознаването с различни гледни точки подобрява процеса на вземане на решения. Много от финансовите инфлуенсъри качват портфолиото си в някоя платформа и го актуализират за последователите си. Инвеститорите могат да използват тази прозрачност, за да оценят надеждността и резултатите на избраните инфлуенсъри и така да преценят има ли смисъл да ги следват.

За да се провери хипотеза 2 на настоящото изследване, е анализирана връзката между криптовалутите и пазара на акции с цел да се идентифицират и разграничат движенията в стойността на криптовалутите, повлияни от реклами и препоръки на социални инфлуенсъри, от тези, предизвикани от обективни макроикономически фактори. Чрез този подход изследването може да оцени доколко субективни фактори, като действията на финансови инфлуенсъри, оформят поведението на пазара на криптовалутите. Тради-

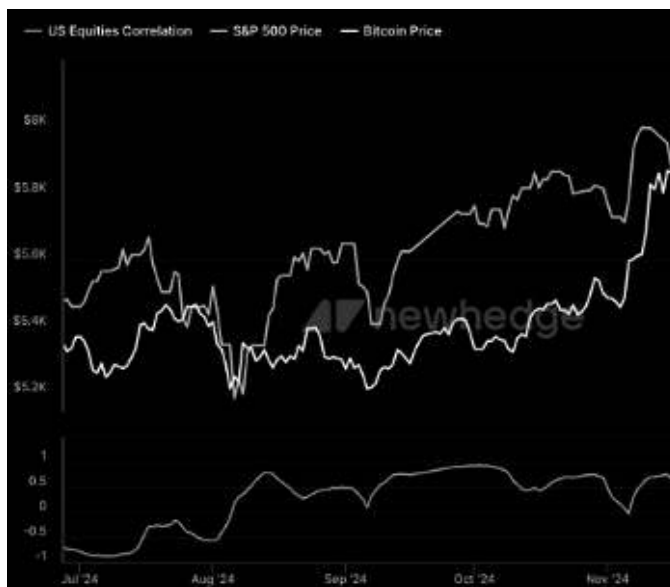
ционният пазар на акции обикновено се влияе от измерими икономически и финансови параметри, но индивидуални изказвания, които доказано му влияят, са тези на ръководителя на Федералния резерв или на президента на САЩ.

В представените авторски графики може да се проследят 10-годишна и 5-месечна корелация между цените на Bitcoin и широкия индекс на акции S&P 500:

Фиг. 1. Съотношение S&P 500 спрямо Bitcoin, 10-годишен период. Авторска графика, създадена с интерактивен инструмент *curvo.eu*¹⁵

¹⁵ Curvo. Bitcoin vs S&P 500: historical performance. Curvo [online], 2024. Available from: <https://curvo.eu/backtest/en/compare-indexes/bitcoin-vs-sp-500?currency=eur>

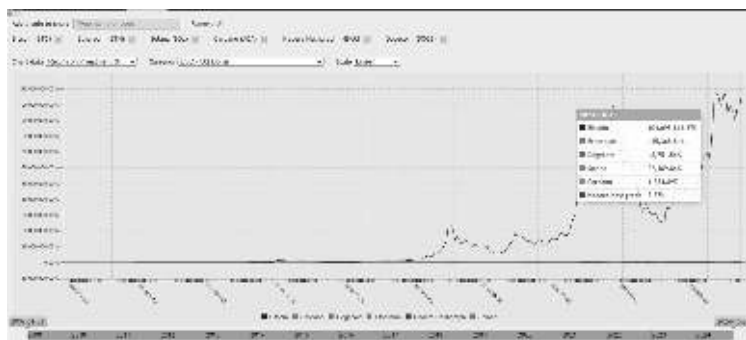

Фиг. 2. Bitcoin спрямо S&P 500, 5-месечен период. Авторска графика, създадена с интерактивен инструмент Newhedge¹⁶

Графиките, създадени за целите на изследването с помощта на интерактивните онлайн инструменти Curvo и Newhedge, илюстрират по-волатилната природа на Bitcoin и влиянието, което определени инфлуенсъри оказват чрез социалните мрежи върху цената, въпреки че като цяло посоката, в която се движи, е в унисон с широкия пазарен индекс и единствено 2014 г. прави изключение. Същото може да се обясни с по-голямото влияние на публикациите в социалните мрежи и бързото разпространение на информация, слухове и спекулации, които предизвикат резки колебания в цената. За разлика от акциите, които са подложени на строги регулации и продажбата им е свързана с данъчни задължения, Bitcoin е по-податлив на емоционални реакции и краткосрочни тенденции, подхранвани от действия на инфлуенсъри.

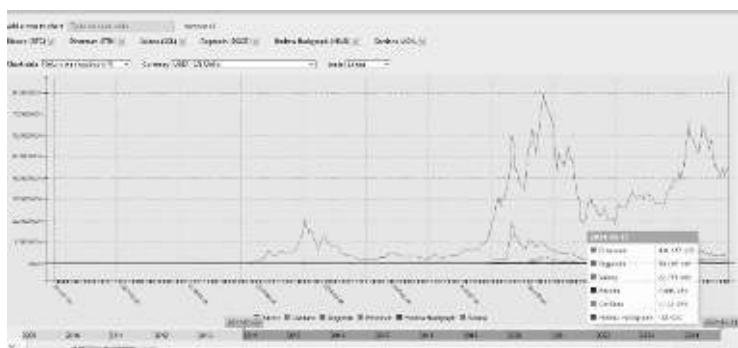
Тази констатация се потвърждава и при анализа на хронологичното движение в цените на всяка една от най-популярните криптовалути, изобразено във фиг. 3 и фиг. 4.

¹⁶ Newhedge. Bitcoin vs US Equities Correlation. Newhedge [online], 2024. Available from: <https://newhedge.io/terminal/bitcoin/us-equities-correlation>

Фиг. 3. Авторска графика, изобразяваща процентно увеличение на цената на BTC, ETH, DOGE, SOL, ADA и HBAR в периода 2009–2024 г. Създадена чрез интерактивния инструмент Crypto Currency Chart¹⁷

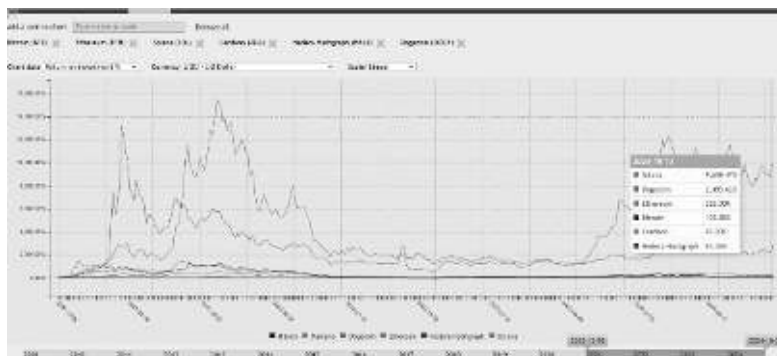
Видно от графиката, криптовалутата, увеличила най-много стойността си, е Bitcoin – с впечатляващите 104 695 813,67%. На второ място е Ethereum с 435 368,84%, като следва да се има предвид, че различните проекти са стартирали по различно време. Bitcoin е най-старата валута и е имала най-дългия период да повиши стойността си. Във фигури 4 и 5 са дадени промени в цените на активите в различни периоди, които след това са анализирани в изследването.

Фиг. 4. Авторска графика, илюстрираща процентно увеличение на цената на BTC, ETH, DOGE, SOL, ADA и HBAR в периода 2014–2024 г. Създадена чрез интерактивния инструмент Crypto Currency Chart

¹⁷ MyCharts. Crypto Currency Chart [online], 2024. Available from: https://www.cryptocurrencychart.com/chart/BTC,ETH,SOL6,ADA,HBAR,DOGE/priceReturnOnInvestment/USD/linear/2014-01-03/2024-10-24#google_vignette

От фиг. 4 се вижда, че в 10-годишен период от 2014 г. до 2024 г. динамиката на криптовалутите се променя. Bitcoin е на 4-то място от 6-те изследвани валути с далеч по-скромен растеж от 7605,28%, изоставащ значително от Ethereum, който е нараснал с 431 187,22%.

Фиг. 5. Авторска графика, изобразяваща процентно увеличение на цената на BTC, ETH, DOGE, SOL, ADA и HBAR в периода 2021–2024 г. Създадена чрез интерактивния инструмент Crypto Currency Chart

Графиката на фиг. 5 показва, че Solana е най-бързо растящият крипто-актив в последните 4 години.

Данните може да се обяснят с по-добрите технически показатели на всяка по-нова валута. Например блокчейнът на Solana обработва хиляди трансакции в секунда и прави търговията през нея по-ефективна, отколкото през мрежата на Ethereum, която, от друга страна, е далеч по-бърза от тази на Bitcoin. Валута с по-малка пазарна капитализация нараства по-бързо и др.

От друга страна, е видна и корелацията с развитието на Reddit общностите, посочени в таблицата на предварителното проучване. Налична е права пропорционалност между броя последователи и цената на крипто активите: 1. r/Bitcoin: 7,2 млн. последователи – 104 695 813,67% ценово увеличение; 2. r/Ethereum: 3,3 млн. последователи – 435 368,84% ценово увеличение; 3. r/dogecoin: 2,5 млн. последователи – 48 751,56% ценово увеличение; 4. r/Solana: 273 000 последователи – 22 109,86% ценово увеличение; 5. r/Hedera: 39 000 последователи – 7,87% ценово увеличение. Връзката между обема на общностите проличава и в движението на цената на HBAR. Въпреки че не носи негативите на останалите валути, като замърсяване на околната среда и риск от разбиване на криптокода, притежава най-много-обещаващите технически показатели и приложимост и е подкрепена от компании, като Boeing, IBM и LG, валутата е с най-скромна общност и съответно с най-малка пазарна капитализация.

Този ефект на социалните мрежи върху цената на криптовалутите е обясним чрез модела на Лавидж и Щайнер, известен като „Пирамидата на комуникационните ефекти“, съгласно който преди увеличаване на цената трябва да се предостави информация и да се увеличи осведомеността по дадена тема, да се разяснят значението и контекстът на информацията и да се формира отношение или мнение по въпроса.

Изследването установи наличието на потребители с различни нива на опит и знания в инвестирането, като най-честите теми засягат млади инвеститори, които търсят съвети и информация от инвеститори със знания и опит. Това взаимодействие между различни нива на компетентност обогатява дискусиите и предоставя множество гледни точки. Въпреки това, поради разнообразието на участниците, качеството на информацията може да варира, защото често отговори дават и лица без необходимите знания и опит. Относно обвиненията, че Reddit общностите, свързани с криптовалути, създават обстановка, сходна с тази в секти и култове, където се търси група, развива се групово или програмно мислене, оказва се групов натиск или се изолират членовете от външния свят, настоящото изследване не установи подобни характеристики в изследваните общности. Повечето участници са мотивирани от желание за финансова възвращаемост и разбиране на материята. Предоставяните съвети обикновено са аргументирани, а не емоционални, често се отправят предупреждения за риска, свързан с волатилността и новите проекти.

Избраните канали отразяват различните комуникационни модели в социалните мрежи и начините, по които те отговарят на нуждите и предпочитанията на своите потребители. Например YouTube каналът на Cointelegraph залага основно на убеждаване чрез принципа на авторитета. Плейлистът му, озаглавен „Интервюта с криптоексперти“, има 195 отделни видеа, в които гостите са различни експерти от областта на финансите и технологиите, като индиректно авторитетът и престижът им се пренася върху криптовалутите. В клип, озаглавен „Какво ако Bitcoin беше измама“, авторът се стреми аргументирано да обори най-популярните критики спрямо монетата. Относно обвинението, че активът няма справедлива стойност, защото не произвежда нищо и респективно е изцяло спекулативен, отправено и от смятания за най-велик инвеститор в историята, Уорън Бъфет, определил Bitcoin като „отрова за плъхове“, авторът посочва, че стойността му се крие в мащабността, защото количеството му е ограничено до 21 милиона. В допълнение, децентрализацията също му дава стойност, защото осигурява на потребителите повече контрол върху техните средства и транзакции, без да зависят от централизирани институции, като банки или правителства. Относно нападката, че е „Понци схема“ е изтъкнато, че няма как да е истина, защото отсъства фигурата на Понци, която ще се възползва от инвеститори-

те. Авторът се съгласява с упрека, че Bitcoin изразходва огромно количество енергия и е вреден за околната среда, но посочва, че в сравнение с други индустрии, е по-щадящ, защото изразходва 4,45% енергия в сравнение с финансовата индустрия, 5,41% в сравнение с превоза на стоки и 5,43% в сравнение с авиацията. Той допълва, че някои от източниците предлагат данни, според които малко под 60% от добива на Bitcoin идва от възобновяеми енергийни източници. Относно критиката, че е силно волатилен е изтъкнато, че дава най-добра възвращаемост в сравнение с всички останали активи и волатилността е част от цената, която инвеститорите следва да платят, защото колкото по-волатилна и рискована е една инвестиция, толкова по-голям е мащабът на печалбата. Bitcoin е доказал, че носи огромна възвращаемост на инвеститорите си. Относно обвиненията, че се използва за криминални дейности се посочва, че Bitcoin е бил част от едва 1% от престъпленията и предстои регулация на актива, която още повече ще минимизира риска.

Връзката между известни личности и криптовалuti

Делото срещу FTX, някога оценявана на повече от 30 милиарда долара, разкрива наличието на невероятно щедра глобална маркетингова схема за рекламиране, насочена едновременно към популярни инфлуенсъри в социалните мрежи и знаменитости с положителна репутация, които да убедят потребителите, че FTX е безопасно място за покупка и продажба на криптовалута. Сред създателите на съдържание в социалните мрежи, получили значителни суми да рекламират FTX, правят впечатление имената на финансовите инфлуенсъри MEET KEVIN (Кевин Пафрат) с 2 млн. последователи, Андрей Жих с 2,4 млн. последователи, Греъм Стефан с 2,4 млн. последователи и др. Поради факта, че каналите им копират взаимно съдържанието си, е изследван единствено каналът на Андрей Жих.

Сред знаменитостите личат имената на Томас Брейди – пенсиониращ се куотърбек, който е възнаграден с 30 милиона долара за участие в телевизионни реклами на борсата, както и тогавашната му съпруга – бразилския модел Жизел Бюндхен, която получава 18 милиона долара под формата на акции, според доклада в делото. Други известни имена на спортни величия са Шакил О'Нийл, тенисистката Наоми Осака и Стивън Къри от Golden State Warriors. Също и актьорът и сценарист Лари Дейвид. Срещу всички тях е заведен иск, в който е посочено: „Знаменитостите имат морално и законово задължение да знаят, че това, което рекламират, не следва да причини физически или финансови щети на клиентите.“

Тежко засегната е репутацията на един от най-популярните финансови коментатори, изградил милиарден бранд едновременно в социални-

те мрежи и в традиционните медии – Кевин О’Лиъри (известен най-вече от предаването “Shark Tank”), отдавнашен привърженик и прокламатор на криптовалутата. След излезлите данни в доклада е атакуван от водещия в телевизията CNBC Андрю Рос Соркин за това, че е скрил наличието на 15-милионен договор с FTX. В първите си интервюта след разкритието О’Лиъри опитва да се извини, а впоследствие започва да твърди, че е непоколебим привърженик на крипто и нищо не може да промени нагласата му.

Връзката между крипто и знаменитости датира отдавна. Сред известните привърженици се открояват имената на Мат Деймън, Леброн Джеймс, Рийз Уидърспуун, Снуп Дог и др. Криптотърговията е на видно място във видеоклипове на Пост Малоун и The Weeknd. И докато едни се опитват да се популяризират, сред криптообщността се разкриват и други мотиви за рекламирането. Например признанието на Мат Деймън, че е дал всички пари от участието си в рекламата на основаната от него организация с нестопанска цел Water.org. Той посочва, че Crypto.com са дарили допълнително 1 милион долара. В случая актьорът е действал основно от мотиви, свързани с екологията, без да е запознат с последиците от „копаенето“. Статия, публикувана в Los Angeles Times, описва част от скандалите със знаменитости, които рекламират крипто, без да разкриват спонсорските си договори¹⁸. Съгласно материала Комисията по ценните книжа и борсите на САЩ обвинява Флойд Мейуедър-младши и DJ Калед през 2018 г., че не са разкрили, че им е платено за популяризиране на крипто токени. За същото е съдена и Ким Кардашян. Според статията криптосекторът *„разчита на известни личности, за да го интегрират; на знаменитостите да използват своите съществуващи социални медийни мрежи и тяхното доверие и репутация, за да прокарат клас активи, който е бил непознат на много хора“*¹⁹. Относно публикациите им в социалните мрежи изследователите Еспеуте и Прийс посочват, че не може със сигурност да се твърди, че някой инфлуенсър е получил възнаграждение, ако самият той не го обяви. Те допълват, че често се използват техники за прикриване на спонсорите чрез умишлено създадени умалени текстове, които изискват аудиторията да разшири размера на надписа и/или да превърти надолу, за да разкрие името на спонсора. Изявления за партньорски връзки и/или платени реклами се посочват обикновено нарочно в края на клипа, когато част от публиката вече е приключила с гледането.

¹⁸ CONTRERAS, James. Have celebs learned their lesson from the FTX debacle?. Los Angeles Times [online], 18.01.2023 [viewed 12.10.2024]. Available from: <https://www.latimes.com/entertainment-arts/business/story/2023-01-18/has-hollywood-learned-its-lesson-from-the-ftx-debacle>

¹⁹ CONTRERAS, James. Have celebs learned their lesson from the FTX debacle?. Los Angeles Times [online], 18.01.2023 [viewed 12.10.2024]. Available from: <https://www.latimes.com/entertainment-arts/business/story/2023-01-18/has-hollywood-learned-its-lesson-from-the-ftx-debacle>

Безспорно собственикът на социалната мрежа X – технологичният предприемач Илон Мъск, е най-влиятелният инфлуенсър в социалните мрежи поради най-големия брой последователи в собствената му платформа. За обект на анализ е избрана страницата му “Elon Musk” с 202,5 милиона последователи. Ексцентричният милиардер е известен с активността си в социалните мрежи, чрез които популяризира идеите си, споделя мнението си и се стреми да влияе върху обществените нагласи. Опитите му да влияе върху поведението на аудиторията и да променя цената на определени криптовалути в желана от него посока са толкова известни, че дори електронният бот ChatGPT на въпрос относно влиянието на Мъск през социалните платформи казва: *„Мъск има способността да влияе върху цените на акциите и криптовалутите чрез кратки публикации и изявления в социалните мрежи. Например негови публикации, свързани с Bitcoin и други криптовалути, доведоха до сериозни промени в стойността на тези активи. Поради високото му влияние върху финансовите пазари социалните му постове се следят внимателно от инвеститорите. Това показва колко бързо и лесно социалните мрежи могат да се превърнат в инструмент за икономическо влияние, когато се използват от хора с висока популярност.“*²⁰ Поради тези свои действия той е бил обект и на съдебни разследвания.

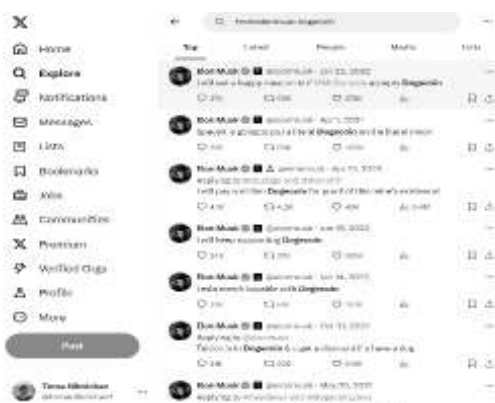
При Мъск се установява етапът, свързан с формиране на отношение у аудиторията съгласно „Пирамидата на комуникационните ефекти“. В годините той изгражда имиджа на неуморен и отдаден на човечеството корпоративен лидер, с автентично и директно поведение, който често иска мнението на последователите си. В монографията си „Персоналният имидж“ Милко Петров откроява имиджа като „интериоризирана имитация на околния свят, онова психологическо образувание, имащо своите трайни материални проекции, което ние си мислим, че огледално възпроизвежда околния свят“²¹. Всъщност съответствието рядко е огледално, най-често бива частично, случайно, разноречиво. Тогава аудиторията/публиката започва да живее в псевдосвят, изпълнен с псевдосъбития, които имидж-стратегите създават изкуствено и така утвърждават ядрото, но и „границите“ на имиджа, доказват неговата истинност и му приписват някои спонтанно случили се събития.²² Личният бранд на Мъск на технологично грамотен визионер е толкова магнетичен, че акционерите на Tesla одобриха пакет от бонуси в размер на 46 милиарда долара, за да го запазят за изпълнителен

²⁰ OPENAI. ChatGPT [Large language model]. 4.0. 2024 Version [viewed 23.10.2024]. Available from: <https://chat.openai.com/chat>

²¹ ПЕТРОВ, Милко. Персоналният имидж: Изграждане. Контрол. Рецепция. София: Атлантис-Медиа, 2005, с. 169.

²² ПЕТРОВ, Милко. Персоналният имидж: Изграждане. Контрол. Рецепция. София: Атлантис-Медиа, 2005, с. 181.

директор. Той отлично разбира влиянието на името си и се стреми да го поддържа, като държи да бъде вписван като съосновател на фирмите, в които участва, дори когато реално е по-късен инвеститор (например в Tesla). Според социалния психолог Робърт Чалдини, силата на авторитета контролира човешкото поведение чрез автоматичен модел на поведение. Следването на нарежданията на някакъв авторитет е осигурявало реални практически предимства. Христоматийният пример е детството, в което изпълняваме изискванията на родители и учители, отчасти защото имат повече знания и техните напътствия са били полезни, отчасти заради тяхната по-голяма мъдрост, отчасти защото наградите и наказанията са били в техни ръце. Тъй като тяхната позиция предполага достъп до повече информация и власт на по-висше ниво, има голям смисъл да се съгласяваме със законоустановените власти²³. Обикновено постове на Мъск са лаконични, но достатъчни да предизвикат действия в последователите му и отражение на криптопазарите. През 2021 г. той обяви в Twitter, че Tesla ще приеме Bitcoin като метод на плащане, стойността на криптовалутата рязко се повиши в рамките на същия ден. Впоследствие, когато обяви, че компанията му преустановява плащанията с Bitcoin поради екологични съображения, цената на криптовалутата спадна. Мъск прави завои към екологично по-щадящата мем монета – Dogecoin, въпреки че самият той признава, че е несъстоятелна монета, с недобре написан код. Част от постове му относно валутата са представени във фиг. 6.

Фиг. 6. Постове на Илон Мъск, свързани с Dogecoin. Източник: X

²³ ЧАЛДИНИ, Робърт. Влиянието: Психология на убеждаването. Второ издание. София: Изток-Запад, 2022.

Връзката в цената на криптовалутите Bitcoin и Dogecoin с туитовите на Илон Мъск е обект на изследване, озаглавено „Експлозивността на цените при криптовалутите и туитовите на Илон Мъск“, в което изследователите Сайед Шахзад, Мохамед Анас и Ели Бури установяват „доказателства, сочещи съвместната динамика на туитовите на Илон Мъск и ценовата експлозия на пазарите на Dogecoin и Bitcoin. Резултатите предполагат, че експлозивното поведение на цените на Bitcoin се засилва от туитове на Илон Мъск, свързани с криптопазара. Следователно криптотрейджърите могат да се съсредоточат върху съдържанието на Twitter или влиятелни лица в социалните медии, за да предвидят епизоди на експлозия на цените на Bitcoin и да коригират съответно своите търговски решения.“²⁴

Констатации във връзка с целите и задачите на изследването

Във връзка с формулираните цели и задачи на изследването са изведени следните констатации:

1. Лицата, които се опитват да извлекат облага от повишаване стойността на криптовалутите, са наясно със силата на дигиталния маркетинг, който социалните мрежи предлагат. Статусът на известни личности е експлоатиран в редица рекламни кампании в социалните мрежи, за да популяризират криптопроекти и да привлекат внимание към тях.

2. Съществен риск представлява фактът, че известните лица, рекламиращи криптопроекти, често прикриват личния си интерес, независимо дали са били компенсирани за реклама, или притежават дялово участие в конкретни криптопроекти, като случая с Пол Логан, разкрит от изследвания канал Coffeezilla. По този начин създават потенциал за манипулация на пазарните движения. Под влиянието на финансов интерес и зависимост известните личности не винаги предоставят обективна и пълна картина на криптоактивите. Често се преувеличава потенциалът им или се омаловажават рисковете, което не отразява реалните пазарни условия, увеличавайки потенциалните финансови загуби за инвеститорите.

3. Изследваните общности в Reddit активно предупреждават за основните рискове, свързани с инвестирането в сравнително нови и волатилни активи и се стремят да образуват аудиторията си относно потенциалните опасности. Тези общности често предоставят балансирана информация, подчертавайки както възможностите, така и рисковете, свързани с криптоинвестициите. Този подход е в контекста на отговорността за информирани

²⁴ SHAHZAD, Syed Jawad Hussain; ANAS, Muhammad; BOURI, Elie. Price explosiveness in cryptocurrencies and Elon Musk's tweets. Finance Research Letters, vol. 47, Part B, 2022, 102695. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.frl.2022.102695>

раност на потребителите и тяхната защита от манипулативни практики. Въпреки че мненията в тези общности също могат да бъдат повлияни от различни фактори, те често предоставят по-критична и основана на опит перспектива, която противоречи на прекаления оптимизъм, белег на X и YouTube публикациите.

Дискусия

Настоящото изследване потвърди категорично хипотеза 2: лидерите на мнение и инфлуенсърите в социалните мрежи играят ключова роля в оформянето на нагласите на аудиторията към криптовалутите, като тяхното съдържание често се възприема като по-надеждно от традиционните новинарски източници. Милионите долари, похарчени за спонсориране на инфлуенсери в социалните мрежи чрез глобална маркетингова схема за рекламиране на FTX, недвусмислено показва, че секторът е наясно с възможността на социалните мрежи да го интегрират и популяризират. Разгледани през модела на Лавидж и Щайнер, социалните мрежи успяват да предоставят знания и информация на аудиторията и да предизвикат промяна в отношението и поведението на аудиторията. Хипотезата беше потвърдена и на база извършеното изследване на корелацията между популярността на криптовалутите и движението на цените им, въпреки че тя може да бъде обяснена и с други фактори, като по-добрите технически характеристики и по-ниската капитализация на по-новите валути.

Формираната в изследването хипотеза 1, че симбиозата между социалните мрежи и криптовалутите води до увеличаване на финансовите и психологическите рискове за потребителите, не се потвърди. Социалните мрежи поддържат неутрална позиция спрямо криптовалутата. Те предоставят платформата и инфраструктурата за разпространение на различни мнения и дискусии, но не контролират пряко разпространението на съдържание. Беше идентифициран риск, свързан с липсата на прозрачност от страна на известните лица, рекламиращи криптопроекти, които често прикриват личния си интерес, подвеждайки последователите си относно реалните си мотиви спрямо съответния проект. Вторият идентифициран риск е използването на техники, които целят емоционалните реакции в аудиторията. Търсеният ефект е да се предизвика импулсивно поведение в зрителя. В изследваните общности се установи наличието на редица публикации, които прогнозираят увеличение на цената на даден криптоактив без достатъчно логична обосновка. Нобеловият лауреат по икономика Робърт Дж. Шилър посочва: „Дефинирам спекулативен балон като ситуация, в която новини за повишения на цените стимулират ентусиазма на инвеститорите,

който се разпространява чрез психологическа зараза от човек на човек, в процеса на усилване на истории, които биха могли да оправдаят увеличението на цените и привличане на все по-голям и по-голям клас инвеститори, които, въпреки съмненията относно реалната стойност на дадена инвестиция, са привлечени от нея отчасти чрез завист към успехите на другите и отчасти чрез вълнение на комарджия.²⁵ Емоционалната вълна около криптопродуктите се подклажда и от известни личности като Илън Мъск. Ограничената човешка рационалност и склонност към емоционални действия и опростени умствени модели е изразена чрез началния цитат на големия философ Ерих Фром.

От друга страна, може да се твърди, че социалните мрежи реално осигуряват по-добра защита за потребителите чрез по-развитите възможности за коментари и обратна връзка, в сравнение с традиционните медии.

Анализът на съдържанието на изследваните единици – публикации и видеа в селектираните страници, канали и общности на социалните мрежи, базиран на броя гледания и посещения, установи наличието на достатъчно отговорен подход при представянето на рисковете, свързани с инвестиране в спекулативни активи. Всички изследвани видеа в YouTube акцентират върху рисковете, свързани с инвестирането в криптовалuti, и препоръчват диверсификация на портфолиото. Повечето съветват за не повече от 10% инвестиране в крипто от цялото портфолио. Дори най-противоречивият инфлуенсър – BitBoy X, в едно от видеата си предупреждава последователите си за възможен фалит на FTX.

Беше установено, че Reddit групите често се използват като източник на информация от криптожурналисти, които работят в традиционни медии, като Кейт Руни (CNBC), Тейлър Лок (Fortune) и Райън Браун (CNBC). Тези журналисти са обвързани със строг етичен кодекс, който включва ангажменти към точността на предоставяната информация, справедливост и почтеност. Истинските журналисти преминават през специализирано обучение за проверка на фактите, избягване на конфликти на интереси и представяне на балансиран гледни точки. Професионалните стандарти и моралът на журналистите са ясно определени в международни кодекси и законодателни актове. Сред тях са Декларацията за принципите на поведение на журналистите на Международната организация на журналистите (IOJ) от 1983 г., Международните принципи за професионална етика на журналиста на ЮНЕСКО, Етичният кодекс на Международната федерация на журналистите (IFJ), Европейската харта за свободата на пресата и др. Фактът, че криптожурналисти използват Reddit като източник на информация, предполага, че

²⁵ SHILLER, Robert. Quotes. Irrational Exuberance. Goodreads [online] [viewed 15.10.2024]. Available from: https://www.goodreads.com/author/quotes/57771.Robert_J_Shiller

тези платформи също се разглеждат като достатъчно надеждни и отговарящи на етичните изисквания на журналистическата професия.

Поради това се констатира наличието на отговорно представяне на финансовите и психологическите рискове за потребителите.

Дискусиите за криптовалутите в социалните мрежи имат своите безспорни ползи, защото предоставят изживяване, като същевременно насърчават обмена на знания и идеи, улесняват общуването и създаването на общности и в също време помагат на начинаещите да разберат по-сложни технологични концепции.

Лишени от морал инфлуенсъри винаги ще създават съдържание, което да резонира с емоциите и нагласите на аудиторията, за да постигнат целите си. Но подобни обвинения могат да бъдат отправени и към критиците на криптовалутите, защото изследването установи, че те също използват емоционални техники спрямо последователите си. Към момента на проучването криптовалутите са най-успешният спекулативен актив за всички времена и са донесли сериозна възвращаемост на вложителите си дори при малки и добре диверсифицирани инвестиции. Необективната и пристрастна критика спрямо тях поражда риска зрителите на тези видеа да пропуснат значителни печалби.

Въз основа на избраните единици за анализ се установи, че акцентът на критиците на криптовалутите са основно рисковете и вредите, свързани с евентуални финансови загуби. Въпреки това, нито едно от изследваните видеа не разглежда риска от разбиване на криптокода на Bitcoin, който е напълно реален с оглед развитието на изкуствения интелект и квантовите компютри, и само едно от всички изследвани видеа коментира екологичните рискове, които реално носят сериозна вреда върху обществото.

Заклучение

Изследването допринесе за по-задълбочено разбиране на ролята на социалните мрежи в оформянето на нагласите и поведението на аудиторията спрямо криптовалутите. Потвърди едни ключови аспекти на първоначално формулираните хипотези и отхвърли други.

Резултатите категорично показват, че лидерите на мнение и инфлуенсърите в социалните мрежи са силни катализатори за популяризацията на криптовалутите, като тяхното съдържание често се възприема за по-надеждно от това на традиционните медии. Маркетинговите практики, като масовото спонсориране на инфлуенсъри, доказват стратегическото значение на новите медийни форми за популяризиране на иновативни финансови инструменти.

Същевременно изследването опроверга хипотезата, че социалните мрежи допринасят значително за увеличаване на финансовите и психологическите рискове за потребителите. Установеният отговорен подход в представянето на рисковете, както и етичната интеграция на традиционните журналистически стандарти в платформите като Reddit подсказват за нарастваща зрялост на медийната екосистема в контекста на криптоиндустрията.

Изследването е осъществено с подкрепата на средствата, отпуснати целево от държавния бюджет на СУ „Св. Климент Охридски“ за научни изследвания, договор №80-10-44/9.4.2024 г., ръководител на научния проект – доц. д-р Светлана Станкова.

БИБЛИОГРАФИЯ

- ПЕТРОВ, Милко. *Персоналният имидж: Изграждане. Контрол. Рецепция*. София: Атлантис-Медиа, 2005. 302 с. [PETROV, Milko. *Personalniyat imidzh: Izgrazhdane. Kontrol. Retseptsia*. Sofia: Atlantis-Media, 2005. 302 s.]
- СТАНКОВА, С. Диалогът традиционно–модерно в ерата на комуникационните технологии като възможност за формиране и възпитаване на нови публики. – В: ПЕТРОВА, Теодора (състав.). *Нови индустрии, нови публики*. София: Унив. изд. Св. Климент Охридски, 2022, с. 87–95. [STANKOVA, S. Dialogat traditsionno–moderno v erata na komunikatsionnite tehnologii kato vazmozhnost za formirane i vazpitavane na novi publiki. V: PETROVA, Teodora (sastav.). *Novi industrii, novi publiki*. Sofia: Univ. izd. Sv. Kliment Ohridski, 2022, s. 87–95]
- ЧАЛДИНИ, Робърт. *Влиянието: Психология на убеждаването*. Второ издание. София: Изток-Запад, 2022. 272 с. [CHALDINI, Robart. *Vliyanieto: Psihologia na ubezhdavaneto. Vtoro izdanie*. Sofia: Iztok-Zapad, 2022. 272 s.]
- Bitbo. How Many People Own & Hold Bitcoin?. *Bitbo* [online]. Available from: <https://explodingtopics.com/blog/top-social-media-platformshttps://bitbo.io/how-many-users/#article-sources> [15.10.2024]
- CONTRERAS, James. Have celebs learned their lesson from the FTX debacle?. *Los Angeles Times* [online], 18.01.2023. Available from: <https://www.latimes.com/entertainment-arts/business/story/2023-01-18/has-hollywood-learned-its-lesson-from-the-ftx-debacle> [12.10.2024]
- Curvo. Bitcoin vs S&P 500: historical performance. *Curvo* [online], 2024. Available from: <https://curvo.eu/backtest/en/compare-indexes/bitcoin-vs-sp-500?currency=eur>
- DUARTE, Fabio. Top 35 Social Media Platforms (2025). *Exploding Topics* [online]. Available from: <https://explodingtopics.com/blog/top-social-media-platforms> [15.10.2024]
- HOFFMAN, Nik. One in Four Americans Own Bitcoin: Unchained Study. *Nasdaq* [online], 29.11.2023. Available from: <https://www.nasdaq.com/articles/one-in-four-americans-own-bitcoin%3A-unchained-study> [15.10.2024]
- Internet Crime Complaint Center. 2023 Cryptocurrency Fraud Report. *Internet Crime Complaint Center* [online]. 23 p. Available from: https://www.ic3.gov/annualreport/reports/2023_ic3cryptocurrencyreport.pdf
- Just Energy. Crypto Energy Consumption and Crypto Energy Explained. *Just Energy* [online], 23.04.2024. Available from: <https://justenergy.com/blog/crypto-energy-consumption-crypto-energy> [15.10.2024]
- MERCIER, Andrew. The top 10 crypto journalists in 2022. *MuckRack* [online], 17.08.2022. Available from: <https://muckrack.com/blog/2022/08/17/top-10-crypto-journalists-2022> [13.10.2024]
- Newhedge. Bitcoin vs US Equities Correlation. *Newhedge* [online], 2024. Available from: <https://newhedge.io/terminal/bitcoin/us-equities-correlation>

MyCharts. *Crypto Currency Chart* [online], 2024. Available from: https://www.cryptocurrencychart.com/chart/BTC,ETH,SOL6,ADA,HBAR,DOGE/priceReturnOnInvestment/USD/linear/2014-01-03/2024-10-24#google_vignette

NAKAMOTO, Satoshi. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. In: *Bitcoin Glossary: 2018 Annual National Seminar*; [online], 2018. Available from: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.ussc.gov/sites/default/files/pdf/training/annual-national-training-seminar/2018/Emerging_Tech_Bitcoin_Crypto.pdf [13.10.2024]

OPENAI. ChatGPT [Large language model]. 4.0. 2024 Version. Available from: <https://chat.openai.com/chat> [23.10.2024]

r/CryptoCurrency. *Reddit* [online]. Available from: <https://www.reddit.com/r/CryptoCurrency> [13.10.2024].

r/CryptoMarkets. *Reddit* [online]. Available from: <https://www.reddit.com/r/CryptoMarkets> [13.10.2024].

r/ethereum. *Reddit* [online]. Available from: <https://www.reddit.com/r/ethereum> [13.10.2024]

SHILLER, Robert. Quotes. Irrational Exuberance. *Goodreads* [online]. Available from: https://www.goodreads.com/author/quotes/57771.Robert_J_Shiller [15.10.2024]